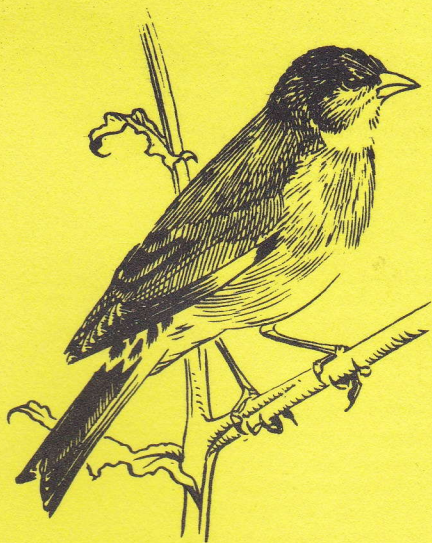

DE MOURIK

vogelwerkgroep
rijk van nijmegen
en omstreken

JRG. 3 | NR. 1

FEBRUARI 1977

DE MOURIK

een uitgave van VOGELWERKGROEP RIJK van NIJMEGEN en OMSTREKEN

3^e Jaargang

- Nr. 1 -

Februari 1977

Redactie

Ed Grotenhuis, hoofdredacteur.

Jos van Dokkum

Rob Kwak

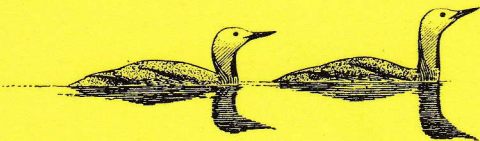
Dick Visser

Lay-out en druk:

Henk Hoogenboom

Kontakt-adres:

Jonkerstraat 57, Weurt
telefoon: 08897 - 1908

Bestuur

VOORZITTER:

D.Visser,
Meidoornhof 2, Molenhoek
telefoon: 08896 - 3336

SECRETARIS:

W.v.d.Coelen,
Jac. Canisstraat 6, Nijmegen
telefoon: 080 - 233278

PENNINGMEESTER:

H. de Vries,
Jan van Cuykstr. 46, Cuyk
telefoon: 08850 - 3614
postgiro: 26.47.41
met vermelding: "VWG"

Werkgroepen

WAARNEMINGEN:

R.Kwak, v.Spaenstraat 16, Nijmegen

NESTKASTEN:

W.Schurink, Marialaan 39, Nijmegen
telefoon 080 - 773551

ARCHIEF en VERSLAGEN:

R.Kwak, v.Spaenstraat 16, Nijmegen

LEESMAPPEN:

J.v.Dokkum, Evertsenstraat 36, Nijmegen

WINTERTELLINGEN:

D.Visser, Meidoornhof 2, Molenhoek
telefoon 08896 - 3335

WINTERVOEDERING:

J.Pieters, Schependomlaan 112, Nijmegen
telefoon 080 - 771241

VOGELCURSUS:

Th.Wilbers, Korhoenderveld 229, Cuyk
telefoon 08850 - 4807

EXCURSIES:

B.Engelen, Sonatestraat 15, Nijmegen
telefoon 080 - 773502

WERKGEBIED van de

V.W.G. Rijk van Nijmegen

- - Rijk van Nijmegen
- - De Nederlandse en Duitse Ooy-polders
- - Land van Maas en Waal t.o. van de lijn Wamel-Megen
- - De Brabantse Maasoever vanaf Vierlingsbeek t/m Megen
- - De kop van Limburg t/m Bergen
- - De Betuwe t.z. van de Linge

Overneming van artikelen of gedeelten hiervan, alsmede van illustraties is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schrifttelijke toestemming van de redactie. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Publicatie van artikelen enz. behoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde meningen het inzicht van de redactie weergeven.

REDACTIONEEL.....

Met dit nummer gaan we alweer de 3^e jaargang in van onze mededelingen. De redactie wenst een ieder alsnog een goed vogeljaar toe. Wij hopen dat ook binnen onze vogelwerkgroep alles zo fijn mag blijven draaien als vorig jaar. Hier is voor alle leden een taak weggelegd. Voor U, maar ook alleen door U, (ja OQ!!), kunnen we zo door blijven gaan.

Wij denken hierbij bijv. aan de plaats in het bestuur die weer opgevuld moet worden omdat dhr. Adriaansz helaas zijn werk voor de VWG heeft moeten opgeven. Ook de redactie heeft nog dringend behoefte aan een extra lid dat ons kan helpen met het indelen en uittypen van de copij. Kan een van de leden/echtgenotes ons hierbij helpen? Geef even een seintje...

Ook de nestkasten groeien niet vanzelf (zie o.a. nov.-nr) en restanten hout blijven bij de nestkastencommissie welkom. Behalve de vogels zelf en het functioneren van onze VWG is er nog een derde punt dat onze aandacht vraagt, nl. het gebeuren rondom de vogelwereld scherp in de gaten houden. We denken bv. aan het signaleren van vergiftigingsgevallen, zoals het stukje van Frans Valckx in dit nummer, en aan andere zaken, die soms in naam van "natuurstudie", maar meer uit egoïsme gebeuren (verstoring, vangen, opzetten van vogels e.d.).

Wij herinneren ons ook nog de verkiezingen van 25 november j.l. in Apeldoorn voor nieuwe afgevaardigden voor het district Gelderland van Natuurmonumenten. Diverse leden van onze VWG zijn daar naar toe geweest en hebben hun stem uitgebracht, waardoor kandidaten die de jacht gunstig gezind waren, geen kans kregen. Weten onze Brabantse VWG/Natuurmonumentenleden dat 14 februari hier ook verkiezingen voor de deur staan?? Zie het eerste nummer van Natuurbehoud in 1977!!

Tot slot dank aan de mensen die copij ingezonden hebben. Nieuwe copij graag vóór 18 maart. En vergeet onze penningmeester ook dit jaar niet. Kijk eens even na of uw contributie inderdaad volstaan is. Een kleine moeite....

***** LEDENVERGADERING *****

Op donderdag 24 februari wordt om 20.00 uur in zaal N6 van de Faculteit Wis- en Natuurkunde een ledenvergadering gehouden.

AGENDA: -Samenstelling Bestuur
-Verslag Penningmeester
-Inschrijving diverse activiteiten
--Wat verder ter tafel komt

ACTIVITEITEN

EXCURSIES Vogelexcursie naar Flevoland, in samenwerking met de KNNV, o.l.v. Dick Visser op zaterdag 26 februari a.s. De excursie wordt gemaakt per autobus, de kosten bedragen f21,00 per persoon, te voldoen in de bus. Vertrek om 07.00 uur vanaf het station, terug om ca. 18.00 uur. Plaatsen in de bus worden gereserveerd in volgorde van aanmelding; aanmelden bij onze secretaris Walter v.d. Coelen vóór 18 februari a.s. De excursie gaat alleen door als er tenminste 20 deelnemers zijn.

Zondag 27 maart vindt er wederom een vogelexcursie in samenwerking met de KNNV plaats en wel naar de Ooy, ditmaal o.l.v. Bart Engelen. Vertrek om 08.50 uur vanaf het station per lijnbus van de fa. Egberts naar Leuth. Van Leuth gaan we te voet terug naar Nijmegen. De excursie eindigt uiterlijk om 17.00 uur bij het Hollands-Duits Gemaal.

Zaterdag 7 mei a.s. gaan we met part. auto's naar de omgeving van Gassel o.l.v. Bart Engelen en i.s.w. met de KNNV. Vertrek vanaf station om 06.00 uur en terug om ca. 12.00 u. Voor deelname dient U zich van te voren op te geven (uiterlijk dinsdag 3 mei) bij de excursie-leider

VWG-KAMP IN 't WOOLD (WINTERSWIJK) van 29 april t/m 1 mei. Wegens succes geprolongeed! Wederom staat het traditionele voorjaarskamp in Winterswijk te gebeuren.

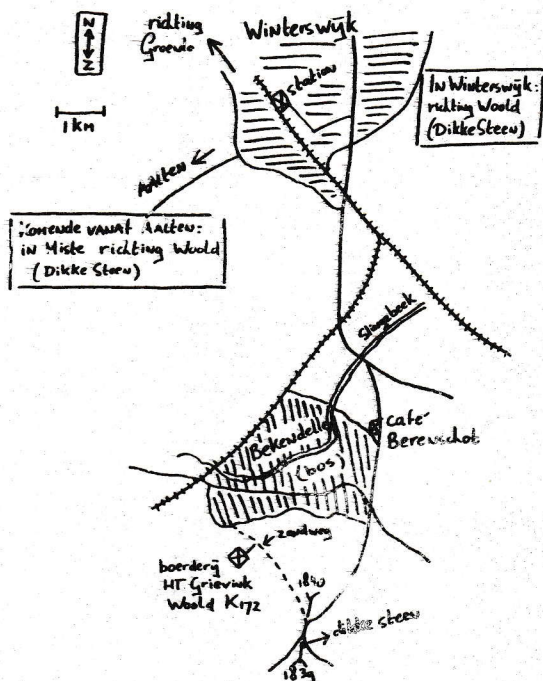
PLAATS: Boerderij van H.T.Grievink, Woold K172, Winterswijk, te bereiken zie tekening op pag. 3. Het ligt in de bedoeling vrijdag tegen de avond aan te komen en 's zondagsmiddags weer te vertrekken. Geslapen kan worden op de deel, in de stal of (in zelf mee te brengen) tenten.

ETEN: Zelfverzorgingskamp; voor gezamenlijk gebruik is een 2-pits butagastoestel aanwezig.

MEENEMEN: Tent + uitrusting voor wie in eigen tent wilt slapen; luchtbed + slaapzak + extra dekens (het kan 's nachts nog vrij koud worden), kookspullen en eetgerei (een extra kookpit is zeer welkom) en proviand. En verder alles wat men nog meer nodig denkt te hebben.

KOSTEN: f1,75 p.p.p.n., bij deelname van minder dan 20 pers. iets meer.

OPGEVEN: Zo speedig mogelijk, echter vóór 23 april bij Dick Visser.

Voor dit kamp is eigenlijk geen extra aanbeveling nodig. Verslagen van de vorige keren vindt U in nrs. 1975-2 en 1976-2. Soorten die toen werden waargenomen waren oa.: havik, wespendief, ijsvogel, grote gele kwikstaart, ortolaan, paapje, taspuit en goudvinken (overal). Ook de omgeving is schitterend en echt de moeite waard.

VOGELCURSUS In vier avonden wordt aan beginners de fijne kneepjes van het vogelen bijgebracht. Met behulp van dia's en bandopnamen leert u de specifieke kenmerken en geluiden van onze vogels op de donderdagen 3, 17 en 31 maart en 14 april 's avonds om 20.00 uur in een der zaaltjes van de Fac. Wis- en Natuurkunde.

SCHRIJFAVOND Voor het verwerken van de vele waarnemingsgegevens en archiefmateriaal zullen er voortaan regelmatig schrijfavonden worden gehouden waarvoor wij een beroep doen op vele leden om een of meer steentjes bij te dragen. De eerste twee avonden zijn op 14 februari bij Walter v.d.Coelen en op 28 februari bij Dick Visser thuis. Zeer aanbevolen!!!!

LEESMAPPEN Deze zijn aan te vragen bij Jos v. Dokkum of telefonisch ook bij Walter v.d. Coelen.

Er zijn twee systemen:

- Rondzendmap gaat rond via mensen die zich daar voor opgeven. Leenduur per persoon 14 dagen.
- Afhaalmappen worden bij een van bovenstaande personen aangevraagd en afgehaald. Wensen omtrent inhoud en leeduur worden zoveel mogelijk ingewilligd.

Beschikbare bladen: ARDEA, LIMOSA, Vogeljaar, de Pieper, de Korhaan, Waddenbulletin, Kritisch Faunabeheer, Magazine of the American Audubon Society, Tellingverslagen, Knipselkrant SBB, Overdrukjes en wat verder ter beschikking wordt gesteld.

Frans Valckx, secretaris Natuurwacht Bergen e.o. zond ons een kleurenfoto en de uitslag van het ringonderzoek van een dode buizerd (o). (Helaas is het niet gelukt deze af te drukken).

Deze buizerd was een van de drie vergiftigde exemplaren die ze in de Boenders in Ayer op 15 november 1976 gevonden hebben. (Maasnegengebied, red). Het exemplaar van de foto was geringd. De buizerds waren vergiftigd. Een dood exemplaar werd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Doorn opgezonden. Er werden giftige graankorrels in de maag aangetroffen. Paration in zaai-raan was de doodsoorzaak.

Maar informatie van de redactie heeft ook mevr. Keynders uit Genep drie dode buizerds gevonden. Een andere buizerd die er al zeer slecht aan toe was, heeft het dankzij haar goede zorgen in haar asyl overleefd en is na een week weer uitgevlogen. Een compliment waard!

Mocht U ooit ook met een dergelijk geval in aanraking komen, dan kunt U bij mevr. Keynders altijd terecht voor hulp en informatie (Keynseweg 51, Genep, tel. 03251-1906).

Bovendien adviseren wij om een gevonden dode (stoot)vogel, waarvan men vermoedt dat deze door vergiftiging is gestorven, als expres-goed per van Gend & Loos op te sturen naar

C.D.I. afd. Pluimvee, Rijkstraatweg, Doorn.

Vermeld in begeleidend schrijven alle mogelijke bijzonderheden voorzover bekend, zoals: datum van vinden, plaats, eigenaar van de grond, of er nog meer dode vogels zijn aangetroffen etc. Indien graankorrels worden gevonden gelieve men hiervan een aantal te verzamelen en mee op te sturen, eventueel kan ook een grondmonster worden meegezonden.

Van de PENNINGMEESTER

FINANCIEËL VERSLAG OVER 1976

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Saldo 1975	f 172,00	Mappen	f 14,60
Contributies	f 270,00	Mededelingen	
Giften	f 28,75	+ porti	f 164,60
Contributies '77	f 117,50	Convo's + porti	f 8,75
		Fenologieform.	
		+ porti	f 16,75
		Diverse lijsten	f 14,00
		Telefoonkosten	f 30,00
		Nestkastmateriririaal	
			f 14,00
		Briefkaarten	f 0,85
	<u>f 588,25</u>		<u>f 263,55</u>

SALDO PER 1 JANUARI 1977: f 324,70

CONTRIBUTIE 1977

Ter gedeeltelijke correctie van een mededeling in het vorige nummer van "DE MOURIK", zij hieronder vermeld de regeling zoals die vastgesteld is op de ledenvergadering van 2 september 1976:

- (i) Gewone leden : f 7,50
- (ii) Jeugdleden (leeftijd tot 18 jaar) . . . f 5,00
- (iii) Gezinsleden f 2,50

FENOLOGIE - ONDERZOEK I

Afgelopen jaar zijn we gestart met een fenologie-onderzoek, met als doel meer over de eerste aankomstdata van de zomergasten in ons gebied aan de weet te komen. Hiertoe werden een 40-tal formulieren onder onze leden verspreid met het verzoek om ze in de loop van juni, als gevoeglijk kan worden aangenomen dat zelfs de warmbloedigste vogel uit 't tropische zuiden is teruggekeerd, ingevuld in te leveren. Een aantal mensen hebben dit inderdaad gedaan, zodat de bewerker zijn keuze kan maken uit 9 voor hem liggende formulieren. Dat is ietwat mager, namelijk nog geen 25% van de uitgereikte formulieren. Redenen van deze toch wel tegenvallende 'hoeveelheid' kunnen zijn:

1. Men heeft geen waarnemingsformulier gehad.
2. Men heeft hem wel gehad, maar stopte hem bij de 'papieren'
3. Men heeft hem gehad, maar kende de erop vermelde vogels niet.
4. Men heeft hem gehad, kende de vogels ook, maar ziet de noodzaak niet in.
5. Men heeft enz., ziet de noodzaak ook, maar heeft niet ingestuurd.

In 't kort zal op al deze redenen worden ingegaan.

1. U bent gepardoneerd, dit jaar beter.
2. Hoewel het prijzenswaardig is dat u het formulier als een kostbaar kleinood bij uw belangrijke papieren hebt opgeborgen, is dit toch een sterk af te raden handeling; ten eerste valt de prijs van het formulier nog wel mee; ten tweede heeft zo'n papierstapel de neiging steeds hoger te worden door constante aanvoer van verse belangrijke stukken, met als uiteindelijk resultaat dat de waarnemingslijst onder komt te liggen en u over een fenomonaal geheugen moet beschikken om hem na herontdekking tijdens de na-jaarsschoonmaak toch nog ingevuld te krijgen. Voorgesteld wordt: hang hem op het prikbord of stop hem onder uw hoofdkussen.
3. Dit is ernstig. U kunt deze reden op korte termijn te lijf gaan door u op te geven voor de vogelcursus welke deze maand start.
4. Dit is ook ernstig. Hoewel het misschien wat zwaar op de hand is om over 'noodzaak' te spreken, moet u het belang van dit onderzoek niet onderschatten. Er zijn heel aardige dingen uit te halen. Bijv. de invloed van het weer op de

terugkomst, de regelmaat van de terugkomst (indien zo'n onderzoek zich over meerdere jaren uitstrekt), de plaatsen waar bepaalde vogelsoorten regelmatig eerder worden waargenomen dan op andere plaatsen - dit kan zijn binnen ons gebied, maar ook in vergelijking met door andere vogelwerkgroepen verzamelde gegevens over hun werkgebied. Tenslotte en niet de minste reden: u komt er nog eens uit!

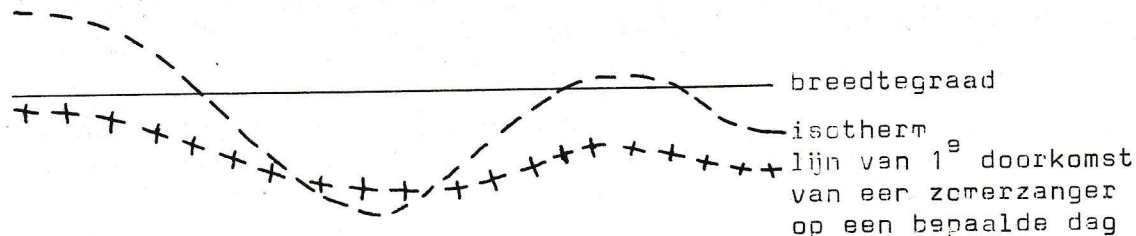
5. Dit is nu volmaakt onbegrijpelijk. Ik kan slechts 2 oorzaken bedenken. Ten eerste, men heeft weinig tijd. Maar ik kan u verzekeren dat het opschrijven van zo'n eerste waarneming niet meer dan 10 seconden kost, kunt u nagaan hoeveel waarnemingen u onder de dagelijkse ster-reclame kunt noteren. De tweede oorzaak, en dat is eigenlijk te gek om over te praten, u bent lui geweest; ach nee, dat kan toch niet, luiheid binnen onze vogelwerkgroep? Wel nee, onzin. Daarom: tot juni as.!

Omdat het voor de mensen die wel hebben ingestuurd tenminste fair is om hun moeite te belonen, volgen hieronder toch de resultaten, aangevuld met waarnemingen uit de Mourik van verleden jaar.

FENOLOGIE - ONDERZOEK II

Voordat we de resultaten gaan bekijken, eerst iets over het weer gedurende de periode van de voorjaarstrek 1976.
Het weer.

Het weer, en dan vooral de temperatuur is van grote invloed op het trekgedrag van de vogels. Bekend is dat de terugkomst van bepaalde soorten in een gebied samenvalt met het bereiken van een bepaalde temperatuur aldaar. De lijn die de verschillende punten met dezelfde temperatuur verbindt noemt men isotherm. De terugkeer van een temperatuurgebonden soort verloopt dan analoog met die bepaalde isotherm, dwz. dat de soort niet noodzakelijk gelijktijdig op verschillende plaatsen die op dezelfde geografische breedte liggen behoeft te verschijnen.

Is het nu een koud voorjaar, dan stagneert de terugtocht van de vogels, zodat ze later op een bepaalde 'hoogte' (= breedtegraad) verschijnen dan normaal. Een aardig voorbeeld van zo'n bevroering biedt het voorjaar van 1975. Toen hadden we een extreem zachte winter achter de rug, met temperaturen die ver boven normaal lagen (afwijking $+3.5^{\circ}\text{C}$ gemiddeld). Dit was te merken aan de vroege terugkomst van de eerste zomergasten zoals de tjiftjaf. De eerste 2 tjiffen werden al zingend gehoord op 8 maart in de Doddendaal (Ewijk). Daarna kregen we een koudegolf, waarbij het zelfs nog vroer: het aantal tjiffen breidde zich niet verder uit tot in april. En dat was nu abnormaal: in jaren met een meer geleidelijk oplopende temperatuur neemt het aantal tjiftjaffen de eerste weken bijna exponentieel toe.

Nu de weersituatie in 1976. Cijfers van De Bilt.

winter 1975/6: minimum temp. -12.5°C (29-1)

maximum temp. $+12.5^{\circ}\text{C}$ (11-2)

gemiddelde etmaaltemp. in december 4, in januari 3, en in februari 2.9°C (normaal 2°C). Van deze laatste maand waren 18 van de 29 dagen warmer dan normaal. Er werden 12 dagen met vorst genoteerd (normaal 15 dagen).

maart: aanvankelijk voorjaarsachtig, met max. temp. van $10-13^{\circ}\text{C}$. Op 5 maart een plotselinge koude-inval met oostenwind; max. temp. nog maar 2 graden, met 's nachts matige tot strenge vorst. Dit duurde tot 11 maart, waarna de max. temp. weer opliep tot 8 graden. Op de 15e zette een nieuwe kouperiodes in: de lente werd vlak boven ons land geblokkeerd met flinke vorst in Groningen. Door de schrale oostenwinden trad een sterke uitdroging op met bosbranden op de 22e. De 25e was deze periode definitief afgelopen en nu steeg de temperatuur tot 10 à 11 graden wat tot het eind van de maand zo bleef. Gemiddeld was deze maand 2 graden te koud en veel te droog.

april: de eerste dag begon goed, het werd 15°C ., vervolgens daalde de temperatuur weer tot $10 - 12$ graden, met op 7 april voor het eerst enige neerslag. Daarna begon de temperatuur te stijgen, het bleef echter droog door de aanhoudende oostenwind. Met Pasen werd voor het eerst de 20°C . bereikt, echter gevolgd door een sterke terugval: 21 april 14°C met noordoostenwind en zeer droog; 22 april nog kouder (8°C) met hagel. Tot het eind van de maand kwam de temp. niet meer boven deze waarden uit. Het werd de droogste aprilmaand sinds 1893.

mei: wisselvalliger weertype met regen en wind.

Het daglicht.

Uit bovenstaande zou ten onrechte de indruk kunnen ontstaan dat de temperatuur alleen een grote rol speelt bij het gedrag cq. de aankomst van de vogels. Dat is niet juist, want ook bij een erg koud voorjaar verschijnen de zomervogels toch. Voor het levensritme van de vogels is daarom de daglengte belangrijker. Trekdrang, balts en ander broedgedrag, voedselzoeken enz. geschiedt oiv. de beschikbare hoeveelheid licht. Er zijn zelfs sterke aanwijzingen dat het aantal eieren per legsel beïnvloed wordt door de daglengte: bij diverse soorten blijken de op hogere breedtegraden broedende vogels gem. meer eieren per legsel te hebben dan hun zuidelijker soortgenoten; het spreekt vanzelf dat de noordelijke vogels meer tijd beschikbaar hebben om voer voor hun jongen te zoeken dan de zuidelijke, juist door de langere zomerdag in het noorden. Om dezelfde reden trekken vele soorten in de herfst weg uit het noorden, omdat nu de beschikbare tijd om voedsel te zoeken - wat toch al door de moeilijker winterse omstandigheden meer tijd vergt dan 's zomers - geringer is dan in het zuiden. Bepaalt de jaarcyclus van lengende of korter wordende dagen met de bijbehorende seizoenen dus de hoofdlijnen en de vaste volgorde van het vogelgedrag, de temperatuur en in geringere mate andere locale weersinvloeden kunnen het vertonen van een bepaald gedrag wel versnellen of vertragen. Meestal is dit een kwestie van dagen, in extreme gevallen van enkele weken. Ahv. nauwkeurige registratie van weertype over verloop van enkele jaren kunnen we dan ongeveer de grootte van de temperatuursinvloed bepalen.

Het onderzoek, manier van weergeven.

Omdat ons gebied ruwweg in vier delen kan worden verdeeld, zijn de plaatsen van de waarnemingen ingedeeld in vier hoofdgroepen. Deze zijn resp. I - het oosten (Ooy en Duffelt); II - het zuiden (ten zuiden van de lijn Grave - Heumen - Mook - st. Jansberg); III - het midden (Nijmegen, Groesbeek en de bossen); IV - het westen (het gebied ten westen van het Maas-Waalkanaal). Een mogelijke 5^e hoofdgroep, het noorden, wat dan het gebied ten noorden van de Waal zou moeten zijn, is door het ontbreken van waarnemingen niet goed uit de verf gekomen.

In de tabel worden achtereenvolgens genoemd: de soort met in

arabies/romeinse cijfers de gemiddelde aankomsttijd in ons land in halfmaandelijks termijnen: 4.I betekent dan 1 helft april, 4.II 2^e helft april enz.; de eerste waarneming in ons gebied (datum, aantal en evt. zang, weergegeven met (z.)); de plaats van waarneming met de indeling naar hoofdbieden in romeinse cijfers; en tenslotte de afkortingen van de waarnemers. Latere, maar toch wel interessante waarnemingen (niet-primeurs) zijn soms ook opgenomen. De aanduiding (wi.) achter de soortnaam geeft aan dat de betreffende soort afhankelijk van de weersomstandigheden ook wel overwintert, al geschiedt dit meestal slechts incidenteel of in gering aantal. De gemiddelde aankomstdata komen uit:

- J.E. Sluifers, Prisma vogelboek (1959, het spectrum)
- mr. J. Kist , Vogelgids (1965, elsevier)

purperreiger	3.II	4-4	1 ex	Bizonbaai	I	WH
zomertaling	3.I	21-3	1 p	Bizonbaai	I	WH
				Millingerwaard	I	Paul Opdam
		25-3	1 ex	Paesplas, Gennep	II	Re
wespendief	4.II	5-5	1 ex T.	Groenlanden	I	WC
bruine kiek (wi.)/3.II		31-3	1 ♀	Groenlanden	I	RK
boomvalk	3.I	4-5	1 p	Verzinkerij Mook	III	DV
kwartel	4.II	8-5	1 p	Millingerwaard	I	WH
porseleinh. (wi.)/3.II		11-5	1 ex	Halve Galg	I	WH
scholekster (wi.)/2.I		24-2	1 ex	Kaliwaal	I	WH
		26-2	2 ex	Grintgat, Weurt	IV	WC, DV
bontbekplevier	2.I	3-3	2 ex	Kaliwaal	I	WC / LL
kleine plevier	3.II	1-4	1 ex	Ooypolder	I	RK
grutto	2.II	21-2	1 ex	Oude Waal/Kaliwaal	I	WC / WH
tureluur	3.I	20-2	1 ex	Ooypolder	I	JE
houtsnip (wi.)/2.II		30-1	1 ex r.0	Heil. landsticht.	III	WH
kluut	2.II	3-5	2 p	Millingerwaard	I	WH
		5/10-5	1 p	Paesplas, Gennep	II	Re
		7-5	1 p	Afferdense Waard	IV	W. Hekking
zwarte stern	4.I	10-4	4 ex	Plasmolen	II	Re
		30-4		Ooypolder	I	RK
visdief	4.I	19-4	2 ex	Halve Galg	I	WH
			1 ex	Kaliwaal	I	WH
		24-4	1 ex	Maas bij Grave	IV	Re
tortelduif	4.II	25-4	2 ex	Ooyse Graaf	I	WH
		2-5	1 ex	Eliesese Velden	III	WS
		4-5	2 ex (z.)	st. Jansberg	III	DV
holenduif (wi.)/2.I		25-2	2 ex (z.)	Duivelsberg	III	WC
*koekoek	4.I	18-4	1 ♂ (z.)	Mook	III	DV
		23-4	1 ex (z.)	Dukenburg	IV	LL
		25-4	1 ex (z.)	Millingerwaard	I	WH
		16-1	3 ♂ (z.)	Heyense Bossen	II	Re
bosuul		9-5	1 ♂ (z.)	Mulders Kop	III	WH
nachtzwaluw	4.II	25-4	2 ex	Halve Galg	I	LL, DV
gierzwaluw	4.II		5 ex	Bizonbaai	I	WH
			1 ex	De Vilt	II	JE

ijsvogel	wi.	27-3	1 ex	Plasmolen	III	B. Engelen
draaihals	3.II	27-4	1 ♂ (z.)	Heumensoord	III	DV
kleine b. specht	2.II	22-2	1 ex	Ubbergen	III	WH
boomleeuwerik	2.II	14-2	1 ♂ (z.)	Heumensoord	III	H. de Vries
boerenzwaluw	3.II	26-3	1 ex	Erlecomse dam	I	JE
		3-4	1 ex	Overass. Waard	IV	LL
huiszwaluw	4.I	5-4	8 ex	Gennep	II	Re
		25-4	6 ex	Bizonbaai	I	WH
			5 ex	Halve Galg	I	LL / DV
		28-4	1 ex	Bemmelse Waard	V	RK
oeverzwaluw	3.II	5-4	14 ex	Paesplas, Gennep	II	Re
		20-4		Ooypolder	I	RK
wielewaal	4.II	9-5	1 ex (z.)	Leurse bos	IV	WS
		10-5	2 ex (z.)	De Vilt	II	Re
		18-5	1 ♀	Millingerwaard	I	WH
tapuit	3.II	22-4	1 ex	Circul	I	WH
		3-5	2 ex (z.)	Bergse Heide	II	Re
roodborsttap. (wi.)/2.II		3-3	1 ♂	Circul	I	WH
		5-3	1 p	Teerse Sluispold.	IV	LL
		6-3	1 p	Beuningse Veld	IV	WS, DV
paapje	3.II	3-5	2 ex (z.)	Bergse Heide	II	Re
		8-5	1 p	Millingerwaard	I	WH
		9-5	1 ex	Wezelse Dijk, Wychen	IV	WS
gekraagde roodstaart	3.II	12-4	1 p	Heil. landst.	III	WH
zwarte roodst.	3.I	29-3	1 ♂ (z.)	mensa, Nijmegen	III	RK
		1-4	1 ♂ (z.)	Canisius Coll.	III	WH
		2-4	1 ♀	Oude Waal	I	WC
nachtegaal	4.II	30-4	1 ♂ (z.)	tuin, Gennep	II	Re
		1-5	1 ♂ (z.)	Vortumse bergje	II	JE
		3-5	1 ♂ (z.)	Millingerwaard	I	WH
blauwborst	3.II	4-4	1 ♂ (z.)	Groenlanden	I	WH
sprinkh.rietz.	4.II	4-5	1 ♂ (z.)	Mulders Kop	III	DV
			4 ex (z.)	De Vilt	II	Re
snor	4.I	13-4	1 ♂ (z.)	Millingerwaard	I	WH, RK
grote karekiet	4.II	5-5	2 ♂ (z.)	Oude Waal & Groenl.	I	WC
kleine karekiet	4.II	11-4	1 ♂ (z.)	Oude Waal	I	WH
bosrietzanger	4.II	11-5	1 ♂ (z.)	naive Gaag	I	WH
		17-5	1 ♂ (z.)	Nijerf, Groesbeek	III	DV
rietzanger	4.II	11-4	1 ♂ (z.)	Oude Waal	I	WH
spotvogel	5.I	7-5	1 ♂ (z.)	Groenlanden	I	WC
		8-5	1 ♂ (z.)	Millingerwaard	I	WH
			1 ♂ (z.)	Alter Rhein, Kleve	I	DV
zwartkop (wi.)/4.I		2-4	1 ♂ (z.)	Ooyse Graaf	I	WH
		14-4	1 ♂ (z.)	tuin, Gennep	II	Re
tuinfluiter	4.II	17-4	1 ♂ (z.)	Bruuk	III	DV
grasmus	4.II	16-4	1 ♂ (z.)	Groot Zeeland	I	WH
		27-4	1 ♂ (z.)	Paesplas, Gennep	II	Re
		30-4	1 ♂ (z.)	Heikant, Groesb.	III	DV
braamsluiper	4.I	15-4	1 ♂ (z.)	Tiengeboden	I	LL
		18-4	2 ♂ (z.)	Heyen	II	DV
fitis	3.II	3-4	1 ♂ (z.)	De Vilt	II	JE
		4-4	div. (z.)	Groenlanden	I	WH
tjiftjaf (wi)/3.II		28-3	6 ♂ (z.)	Bruuk	III	DV
		29-3	1 ♂ (z.)	Heil.landsticht.	III	WH
		28-3	1 ♂ (z.)	Byland	V	M. de Jong
		31-3	vele (z.)	Groenlanden	I	WC, RK
fluiter	4.II	9-5	1 ♂ (z.)	Leurse bos	IV	WS
		10-5	1 ♂ (z.)	Heil.landsticht.	III	WH
		(1-5	2 ♂ (z.)	Bekendelle, Winterswijk	DV)
grijze vliegenv.	4.II	6-5	2 ex (z.)	tuin, Gennep	II	Re
		8-5	1 p	Millingen	I	WH
		(1-5	1 ♂ (z.)	Woold, Winterswijk	WS)
		8-5	div. (z.)	Warbeyen, Kleve	I	DV

bonte vliegenv. 4.II	1-5	1 ♂ (z.)	Maasheggen	II	JE
	3-5	1 ♂ (z.)	tuin, Gennep	II	Re
	(1-5	div. (z.)	Woold, Winterswijk		WS)
boompieper 3.II	6-4	1 ♂ (z.)	Groenlanden	I	WH
witte kwikst.(wi)/2.I	17-1	1 ex	steenfabriek, Milsbeek		DV / Hustings
	25-2	1 ex	Groenlanden	I	WC
gele kwikst. 3.II	11-4	1 p	Kaliwaal	I	WH
	19-4	2 ex	Wezelse dijk, Wychen		B. Engelen
geelgors wi	22-4	1 ♂ (z.)	Leuthse weg, Ooy	I	WC
grauwe gors wi	30-4	1 ♂ (z.)	Hoekse Waard	I	WC
rode wouw	14-2	1 ex	Langehorst	II	Paul Opdam
	21-2	1 ex r.N	Bosw. Groesbeek	III	id.

koekoek, eerste waarneming niet 18-4, maar 28-3 doortrekkend Holdeurne III
waarnemer: Gert Sand

Deze waarneming is niet in de statistieken opgenomen, behalve in de laatste twee. Van een cat. 4 soort uit de tweede helft april promoveert de koekoek dus tot een cat.1 soort van de tweede helft maart.

Voor de statistici onder ons volgen nog wat verdere gegevens:

1. de telgebieden en de eerste waarnemingen.

De meeste eerste waarnemingen komen uit de Ooy (gebied 1) nl meer dan uit de overige gebieden samen.

gebied	jan.	feb.	mrt.	apr.	mei	totaal
I	-	3	5	17	7	32
II	2	-	1	6	4	13
III	1	3	2	4	3	13
IV	-	-	-	-	2	2
V	-	-	1	-	-	1

Betekent dit dat de Ooy dus het beste waarnemingsgebied is, of dat de vogels daar eerder arriveren dan elders? Om hier antwoord op te kunnen geven, moeten we wat dieper op de materie ingaan. Ten eerste moeten we dan iets meer weten over de frequentie der bezoeken, uitgedrukt in aantal verschillende bezochtdagen per maand in elk der gebieden.

2. de telgebieden en de bezochtdagen.

gebied	feb.	mrt.	apr.	mei	totaal
I	6	6	20	15	47
II	3	11	11	16	41
III	2	4	8	9	23
IV	1	5	8	4	18
V	-	2	1	-	3

Van de mogelijke 121 bezochtdagen scoort de Ooy dus 47 of bijna 40%; gebied 2 (zuid) 35%, niet zoveel minder. Hiermee samenhangend de voorkeur van de diverse waarnemers

voor de onderscheiden gebieden. Van de 8 voor verwerking gebruikte lijsten hadden 5 waarnemers hun gegevens geheel of voor tenminste 50% uit de Ooy geput. Het zuiden was voor 3 mensen hun werkterrein, zij het dat hiervan 2 waarnemers niet meer dan de helft van hun waarnemingen uit gebied II haalden. Het centrum (III) moest het met een 'halve' en een 'kwart' waarnemer doen. Gebied IV werd door 1½ waarnemer bezocht en het noorden (V) werd slechts incidenteel bezocht. In de Ooy gebeurde het herhaaldelijk dat op éénzelfde dag 2 verschillende waarnemers opereerden, vier maal zelfs 3 (3x in april, 1x in mei). In de overige gebieden hoogstens 2 en zelfs dat maar zelden. Gebied I werd dus duidelijk het meest bezocht. Voor een goede vergelijking met de andere gebieden daarom een berekening van het rendement, uitgedrukt in eerste waarnemingen per bezoekdag (3a) en per bezoek (3b)

3. de telgebieden en het rendement.

a. nieuwe soorten/bezoekdag b. nieuwe soorten/bezoek

gebied	feb.	mrt.	apr.	mei		feb.	mrt.	apr.	mei
I	0,5	0,8	0,9	0,5	I	0,4	0,5	0,5	0,3
II	0	0,1	0,5	0,3	II	0	0,1	0,5	0,2
III	1,5	0,5	0,5	0,3	III	1,5	0,4	0,4	0,3
IV	0	0	0	0,5	IV	0	0	0	0,5
V	-	0	1	-	V	-	0	1	-

Wat de resultaten per bezoekdag betreft steekt de Ooy dus duidelijk boven de overige gebieden uit, maar volgens de eerlijker berekening per bezoek wordt de Ooy nagenoeg geëvenaard door gebied III, het centrum. Daarbij zullen we de zeer hoge februari-score in dit gebied maar als een extremititeit beschouwen. Uit beide staatjes valt op te maken dat men in de gebieden I (Ooy) - duitse Ooy wegens incidentele bezoeken verwaarloosbaar - en III (midden = bosgebied) de meeste kans heeft op eerste waarnemingen, dat het rendement van gebied II (zuid) naarmate het seizoen vordert duidelijk toeneemt, dat het rendement van gebied IV (west) maar matig is, vooral als men bedenkt dat het aantal bezoeken vrijwel overeenkomt met die van gebied III; alleen mei heeft een goed gemiddelde. Gebied V valt buiten beschouwing.

Bij de interpretatie moet men wel rekening houden met niet vermelde tochten, waarop geen resultaat verkregen werd (niet meetbaar) en door meerdere waarnemers gezamenlijk ondernomen

tochten, welke niet duidelijk uit de lijsten naar voren kwamen, daardoor eveneens niet meetbaar maar vermoedelijk slechts een gering % op het totaal aantal tochten vormend. Verder valt buiten beschouwing de kwaliteit van de waarnemingen.

Welke conclusies kunnen nu getrokken worden? Dat de Ooy blijkbaar over de meeste variatie in landschap beschikt, zodat dit gebied aan zijn hoge soortenscore kan komen. Wie dit gebied kent, zal zich hierover niet verbazen. Splitsen we de soorten uit in groepen, dan verkrijgen we de volgende resultaten, waarbij nog eens ekstra de variatie van de Ooy tot uitdrukking komt:

soortengroep (zie lijst)	eerste waarneming per gebied				
	I	II	III	IV	V
reigers/eenden	2	-	-	-	-
stootvogels	2	1	1	-	-
hoenders/rallen	2	-	-	-	-
waadvogels	6	-	1	-	-
sterns	1	1	-	-	-
duiven t/m spechten	2	3	5	-	-
leeuwerik. t/m tapuiten	3	3	1	1	-
roodst. t/m nachtegalen	1	1	2	-	-
rietzangers	5	1	1	-	-
spotvogel t/m fluitier	4	1	2	1	1
vliegenv. t/m kwikst.	2	3	-	-	-
gorzen	2	-	-	-	-

nb. 3 soorten werden op dezelfde dag in 2 verschillende gebieden waargenomen: gierzwaluw, tjiftjaf, sprinkh.rietz.

Wat nu het antwoord op de gestelde vraag betreft, kan de eerste veronderstelling (de Ooy als beste waarnemingsgebied) onderschreven worden, de tweede (de Ooy als eerste waarnemingsgebied) behoeft niet persé waar te zijn. Voor sommige groepen vogels zijn er niet/nauwelijks geschikte biotopen aanwezig in diverse gebieden; bijv. vwb waadvogels in de gebieden II en III. Deze soorten zullen daarom snel door zo'n ongeschikt gebied heen trekken, waardoor de kans ze daar waar te nemen vrij gering wordt, zeker in vergelijking met gebieden waar wel zo'n geschikte biotoop voorkomt, omdat doortrekkers daar ahw uitgenodigd worden langer te pleisteren. Ook speelt een rol dat de enkele wel geschikte biotopen

voor bijv. de rietzangers en moerasvogels in de gebieden II en III relatief weinig zijn bezocht tov. overeenkomstige gebieden in de Ooy.

De variatie in gebied IV is kennelijk gering; opgemerkt dient te worden dat geen gegevens binnengekomen zijn van de Hatertse Vennen, het Hatertse Broek, en Staartjeswaard, drie gebieden die gebied IV nog enige 'kleur' verlenen. Naast de weinig selectieve bezoeken zal de in dit gebied snel voortschrijdende devaluatie van het landschap zijn rol wel spelen in het geringe aantal eerste waarnemingen. Van de weeromstuit wordt dit gebied natuurlijk niet aantrekkelijker voor het plegen van bezoeken! 't een versterkt dus het ander.

Voor het onderzoek van komend voorjaar is het daarom te hopen dat er in de eerste plaats meer inzenders zullen zijn, daarnaast ook, ter juistere vergelijking van de diverse gebieden onderling, dat potentieel interessante gebieden buiten de Ooypolder ook meer bezocht worden.

Enkele hiervan zal ik noemen:

gebied II	-	de Vilt, moerasgebied bij Oeffelt
	-	het vennengebied bij Gassel
	-	de Maaskemp bij Gennep
	-	het Quin en de Bergse Heide
III	-	de Bruuk (zangvogels!)
	-	de st. Jansberg
	-	de Duivelsberg
IV	-	de Hatertse & Overasseltse Vennen
	-	de rivierduintjes van Hernen - Berg haren
	-	de uiterwaarden: Staartjeswaard bij Beuningen en Afferdense Waarden bij Deest
	-	het Hatertse Broek
V	-	Gendtse en Bemmelse Waarden
	-	Byland en evt. Rijnstrangen
	-	Loenense en Oosterhoutse bossen

B. Het verband tussen weersgesteldheid en de terugkomst-data.

- Vergaande conclusies zijn hier niet te trekken omdat
- oudere systematische terugmeldingen uit ons gebied ontbreken.
 - de gebruikte gemiddelde (eerste) aankomstperioden uit

de eerder vermelde vogelboeken gelden niet specifiek voor ons gebied, maar voor het gehele land: dit houdt in dat sommige soorten elders gemiddeld eerder zullen worden waargenomen dan bij ons, zodat een vergelijking ten nadele van ons gebied zal uitvallen. Voor andere soorten geldt mogelijk het omgekeerde.

Vergelijken we met deze overweging in ons achterhoofd, de landelijke eerste waarnemingsperiodes en de werkelijke eerste waarnemingen in ons gebied in 1976 per soort, waarbij we volgens onderstaande categorieën te werk gaan, dan blijken in

cat. 1 (soorten bij ons eerder)	6
2 (binnen dezelfde periode)	16
3 (bij ons \leq 2 weken later)	15
4 (,, > 2 weken later)	17
5 (,, > 4 weken later)	5

te vallen. Een korte verklaring: onder cat. 2 vallen die soorten die bij ons binnen de landelijke eerste waarnemingsperiode gezien zijn zoals bijv. de bruine kiekendief, landelijk 3.II, bij ons waargenomen op 31-3. Bij de cat. 3 t/m 5, dus betreffende die soorten die bij ons later gezien zijn, is voor de vergelijking uitgegaan van de middendata van de landelijke halfmaandelijke periodes, dus voor de periode 3.I wordt dit 8 maart, voor de periode 3.II 23 maart enz. Zo valt de purperreiger, 3.II (lees 23-3) landelijk, bij ons waargenomen 4-4 dwz. 12 dagen later, onder categorie 3. De soorten van cat. 5 zijn ook inbegrepen bij cat. 4.

Alhoewel voorzichtigheid geboden is, daar aan te nemen valt dat de meeste landelijke periodes scherp zullen staan vanwege een lange reeks van waarnemingsjaren, mogen we uit deze gegevens wel de conclusie trekken dat 1976 géén vroeg jaar was, eerder laat, maar vermoedelijk niet uitgesproken laat. Wat betreft de soorten uit cat. I, dus waarmee we eerder zijn hiervan zijn er 2 min of meer regelmatige wintergasten nl. houtsnip en witte kwikstaart. Deze vallen dus eigenlijk af, vooral omdat ze bij ons verm. praktisch elk jaar overwinteren. Voor de overige 4 is het misschien interessant onze data te vergelijken met de in de 'Avifauna van Noord-Brabant' vermelde 1^e data:

	Rijk van Nijmegen	Noord-Brabant
1. tureluur	20-2	half maart (oost)
2. boomleeuwerik	14-2 (zingend!)	15-2-'61
3. kleine karekiet	11-4	9-4-'55
4. rietzanger	11-4	5-4-'57

Nu de extreem late soorten uit ons gebied (cat.5).
 Hiervan zijn er 3 zo zeldzaam, dat het vrij toevallig mag
 heten om ze tegen te komen. Dit zijn porseleinhoen (onregel-
 matige broedvogel), kluut (le broedgeval in 1976), draai-
 hals (zeldzame broedvogel).

Blijven over: boomvalk, hierbij moet gezegd worden dat de
 landelijke eerste data (periode 3.I) wel erg scherp staan.
 De meeste doortrek van deze soort vindt plaats in april en
 begin mei. paapje, hoewel zeldzame broedvogel bij ons,
 toch een regelmatige doortrekker, daarom is onze eerste waar-
 neming van 3 mei opvallend laat, mogelijk is de soort aan de
 aandacht ontsnapt.

Relateren we nu de terugmeldingen met de gemiddelde (max.)
 maandtemperaturen, voor de maanden maart en april berekend
 over halfmaandelijke perioden, dan krijgen we volgend staat-
 je.

je.	maand (temp., afwijking)	cat.	1	2	3	4	5
feb.	(gem.etmaaltemp. 2,9°C, +0,9)		3	2	2	3	(1)
3.I	(gem.max.temp. 6,5°C, te koud)		1	-	1	1	1
3.II	(,, 7,5°C, veel te koud)		-	3	5	3	3
4.I	(,, 12,0°C, iets te koud)		-	5	2	-	-
4.II	(,, 13,5°C, duid.te koud)		2	5	5	5	-

De maand mei is weggelaten omdat preciese temperatuurgegevens
 ontbreken en het hier slechts om één soort gaat (spotvogel).
 De gebruikte categorieën zijn dezelfde als de eerder reeds ge-
 gebruikte, met dit verschil dat nu de soorten van cat. 5 niet
 tevens onder cat. 4 begrepen zijn.

Enig verband tussen de terugmeldingen en de temperatuur lijkt
 dus wel aanwezig te zijn, te meer als blijkt dat de enige cat.
 5 soort van februari de kluut is, een voor ons gebied niet erg
 relevante soort. Datzelfde geldt overigens in wat mindere mate
 voor 2 van de 3 cat.5 soorten uit de tweede helft van maart.
 De beide vroege vogels van de tweede helft april (kl.karekiet,
 rietzanger) springen duidelijk uit de band vergeleken met de
 overige in 't algemeen vrij late soorten van deze periode.

Nog op een andere manier kan het verband tussen temperatuur
 en de terugmeldingen gedemonstreerd worden. Nemen we hiervoor
 de maand april, dan blijkt deze maand ahv. de dagelijkse max.
 temperaturen in ruwweg 3 perioden onderverdeeld te kunnen
 worden. (zie onderstaand staatje)

Verdelen we de soortterugmeldingen van april ook volgens deze
 3 perioden dan kunnen we voor elk van deze perioden de gemid-
 delde terugmeldingsvertraging tov de landelijke terugmeldings-
 -perioden (berekend vanaf de middendata) aangeven, als volgt:

maandperiode,	temp.karakteristiek en gem. max. temp.	aantal soorten	vertraging (in dagen)
1. 1 - 8 april,	dalend, koud 11 °C	8	7.5
2. 9 -20 april,	stijg., (warm) 15,5°C	10	2.7
3. 21-30 april,	sterk dalend 10,5°C	5	15

De uitkomst spreekt voor zichzelf. Hierbij zij opgemerkt dat de temperatuur over de derde periode naar verhouding erg laag is, omdat de normale gang van zaken is dat de gemiddelde max. temperatuur aan het eind zo'n 5 graden hoger ligt dan aan het begin van de maand.

Een nog fijnere onderverdeling van de maand, waarbij de dagelijkse maximum temperaturen direkt vergeleken worden met de terugmeldingen leverde geen duidelijk positieve correlatie op van temperatuursinvloeden tav. de terugtrek: (16 dagen positief, voor 10 dagen negatief). Hierbij komen zoveel andere factoren om de hoek kijken, zoals

- het weerbeeld op zuidelijker breedten
- de per soort verschillende mate van beïnvloeding door temperatuursschommelingen op het trekgedrag
- de intensiteit der waarnemingen
- de verdeling van de waarnemingen over de dagen der maand enz., dat dit ons te ver voert plus hypothetische uitkomsten. De invloed van de laatste faktor zal wat april betreft niet groot zijn, daar slechts op twee dagen niet is waargenomen. Niet onwaarschijnlijk lijkt het verder, dat naarmate een soort méér 'over tijd' is, hij minder door locale temp.schommelingen verder op zijn route zal worden 'geremd'. Ook zal een soort van open terreinen gemakkelijker worden ontdekt, ook bij invallende koude, dan een soort die zich in het struikgewas ed. ophoudt en waarbij het geluid (zang) een grote rol bij het ontdekken speelt.

Tenslotte een laatste aanwijzing van het verband tussen temperatuur en terugmelding. De eerste cijferreeks geeft de werkelijke terugmeldingen, de tweede wat het aantal terugmeldingen zou moeten zijn volgens de gemiddelde landelijke terugkomstdata.

	werk.	ideaal
maart	9	19
april	23	24
mei	14	1

Dat de aktuele terugkomsten van april nagenoeg overeenkomen met de 'normale' cijfers komt, omdat onder de eerste kolom een flink aantal 'vertraagde' maartse soorten verscholen zitten.

Hierbij wil ik het voorlopig laten en rest me nog de gewillige indirecte slachtoffers van al deze cijfertjes, de inzenders van de gegevens, zeer hartelijk te danken en hun namen - volgorde volgens gebruikte afkorting - hieronder te vermelden.

D. Visser (DV), J.M. Eggenhuizen (JE), mr. Kortmann, L. vd. Leur (LL), mevr. M. Reynders (Re), R. Kwak (RK), W. vd. Coelen (WC), W. Helmer (WH), W. Schurink (WS).

Eveneens dank aan Margreet Richter voor het bijhouden van de weergegevens uit het dagblad Trouw.

Naar ik oprecht hoop, zult u zich niet door de rijsterbrijberg van berekeningen laten afschrikken om komend voorjaar aan het fenologie-onderzoek mee te doen. Hetzelfde formulier als afgelopen jaar zal hiervoor worden gebruikt. U gelieve dit achterin de 'Mourik' aan te treffen. Mocht dit niet het geval zijn maar wilt u wel meedoen, laat dat dan even weten.

dv

Inventarisatie BLAUWE REIGER

Tim den Outer

Vanaf 1973 worden de inventarisaties van de Blauwe Reiger als broedvogel landelijk gecoördineerd door dhr. Blok en dhr. Roos. Tevens word onderzoek gedaan naar broedgevallen van vcor 1973.

Voor zuid-oost Gelderland en het Gelders rivierengebied leverde dit de gegevens op, welke op pagina 20 zijn afgedrukt.

Aanvullingen op deze gegevens en dan vooral betreffende de broedseizoenen 1970 t/m 1972 en de kolonies te Beesd en Pannerden zijn zeer gewenst. Ook informaties over niet genoemde en nieuwe vestigingen in dit gebied zijn welkom. I.v.m. op stapel staande publicaties, informatie liefst zo spoedig mogelijk naar: A.A. Blok

Vrijheidslaan 60³ - Amsterdam
telefoon 020 - 711745

PLAATS	KOLONIE	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	BRON	
Aalten	?					1	4		Reynen	
Angerlo	Bingerden		0	0	0	0	0	0	Reynen	
Hellow/ Haafden	Crobsewaard	3/5	7	+3	0/3	0	0	0	Den Uil/SBB	
Bergharen	Duifhuis	+30	+35	+45	35/40	63	58	92	SBB/Blok van Voorst	
Renkum	DUNO					1	0		v.d.Bergh	
Ubbergen	Duivelsberg	0	2	8	3	+8	+10	13	Reynen/SBB	
Heumen	Erpenwaai	-(onb. waarn.)			0				v.d.Bergh	
Beesd	Geerenpolder a/d Diefdijk						7 (max)	12 (min)	Tropman/ Den Uil	
Ubbergen	Heerlijkheid Beek	Niet meer sinds 1962								v.d.Bergh
Zaltbommel	Kil v. Hurwenen			15/20	+15	0	0		SBB/Alleyn v.d.Bergh	
Zutphen	Lunster Bos						4		Reynen/Teixera	
Pannerden	Lobberdense Waard						aantal ?	0	Visser	
Brakel	Boezem v. Brakel							1	SBB	
Brakel	Slot Loevensteyn	Niet meer sinds 1966								SBB
Dreumel	de Meern					2	0			
Meinerswijk	Uiterwaarden				5	bos gekapt			v.d.Bergh	
Bergh	Plantage 's Heerenberg	+10	+?	2/3	0	0	0		SBB v.d.Bergh	
Buren	Tichelterrein						3	0	SBB/Malsen v.Alphen	
Hurmelo/ Keppel	Ulenpas						4/5	9	SBB/Gleichman Rabelwij/v.Wijngereen	
Wisch	Varseveld					1	0		SBB	
Brummen	Voorstonden	15/20	14	9/10	3	3/4	0		SBB	
Wamel	Eendenkooi	3?	1?	1	1	1?			SBB	
Beuningen	Personnenbos		?	1	2	0	0	?	Dick Visser	
Z.O. van Zutphen	Hackfort						4/6			
Marienwaard	Eendenkooi De Waard			broed- poging				1?	Kolden	

WAARNEMINGEN

★★★★★★★★★★★★★★ November - december 1976

Nog even een technische opmerking: gelieve de waarneemformulieren zo snel mogelijk na het verlopen van de waarneemtermijn in te sturen in verband met de verwerking voor de Maurik. De waarneemtermijn waar we nu in zitten (januari-februari 1977) loopt op 1 maart af terwijl de kopie voor de Maurik op 18 maart al weer binnen moet zijn! Heb enig medelijden met een zwoegend archievaris!

Waarnemingen:

- Roodkeelduiker: op de Bisonbaai nog t/m 9-11 gezien (OH),
26-11 1 ex. four. op de Waal bij Ewijk (DD);
- Dodaars: op de Linge tussen Elst en Opheusden (18 km.) op
17-12 91 ex. (DD);
- Aalscholver: 23-11 1 juv. ex. Gendtse waarden (OH,H);
- Ooievaar: 24-12 1 ad. tr. Z (12.10 uur) Wolfsberg (DV);
- Krakeend: 12-12 2 ♂ Kekerdomse Waard (OH), 1 ♀ Steinwässerung
Wylter (DV);
- Krooneend: 2 ♂♂ (1 in vrouwkleed) Kaliwaal (RK) 13-12;
- Witoogeend: 1 ex. Paesplas 30-11 (Re);
- Brilduiker: 5 ♀♀ 12-12 Kaliwaal (OH), 17-12 1 ♀ Linge t.h.v.
Zetten (DD);
- Grote Zaagbek: 26-11 1 ♀ Slijk-Ewijk (DD);
- Nonnetje: steeds op de Kaliwaal vanaf 13-11, maximaal
10-12 12 ♀♀ (Hus,RK) en 13-12 4 ♂♂ + 4 ♀♀ (RK),
30-11 3 ♀♀ Plasmolen (DV);
- Canadese Gans: 14-12 9 ex. Bisonbaai (OH);
- Riet/Kolgans: veel trek op 12 en 13-12: resp. 212 ex.
tr. Ooy-polder (OH) en 421 ex. tr. Ooy-polder (RK);
- Wilde Zwaan: 1-11 1 ex. W Elst (DD), 26-11 6 ad. + 3 juv. 0
S-Ewijk (DD);

- Kleine Zwaan: maximaal 25-12 18 ex. Kaliwaal (DV), daarbuiten:
 23-11 3 ad. + 1 juv. Gendtse waarden (OH,H),
 18-12 11 ex. Vierlingsbeek (Re), 19-12 11 ad.
 + 7 juv. Vierlingsbeek (Re);
- Ruigpootbuizerd: 21-11 1 ex. Vierlingsbeek (Re), 9-12 1 ex.
 Oude Waal (JB), 17-12 1 ex. Doodewaard (DD);
- Rode Wouw: 7-11 1 ex. ZO Loenen,Valburg (DD);
- Blauwe Kiekendief: 28-11 1 ♀ Bisonbaai (OH), weekend 11/12-12
 4 ex. Rijk van Nijmegen (roofv.tel.);
 17-12 1 ex. Oude Waal (H);
- Visarend: 13-11 1 ex. Vierlingsbeek (Re);
- Slechtvalk: 18-12 1 ex. Vierlingsbeek (Re);
- Smelleken: 17-11 1 ex. Gennep (Re);
- Kraanvogel: enige aanvullingen: 14-11 100 ex. tr. Groesbeek
 (Oomen), 11.10 uur 1 ex. NO Groesbeek (FH),
 11.45 40 ex. Z Groesbeek (FH), 21.24 geh. Z
 station Nijmegen (RK), 22.11 geh. ZW v.Spaen-
 straat Nijmegen (RK), 16-11 00.05 geh. Duken-
 burg Nijmegen (JB);
- Goudplevier: weekend 11/12-12 125 ex. Rijk van Nijmegen
 (roofv.tel.);
- Bokje: 5-11 1 ex. Baggergat Bergharen (DD);
- Witgatje: 14-11 1 ex. Maas Gennep (Re), 24-12 2 ex. Bruuk (DV);
- Zwarte Ruiter: 13-11 4 ex. Ooy-polder (JB), 09-12 1 ex.
 Visvijvers Leuth (JB), 10-12 1 ex. Kekerdomse
 Waard (Hus,RK);
- Kemphaan: 13-12 50 ex. Millingen (RK), 18-12 30 ex. Bergen (Re),
 25 en 31-12 2 ex. Kaliwaal (DV);
- Kleine Mantelmeeuw: 5-12 1 ex. Waal Ooy-polder (HM);
- IJsvogel: 24-12 1 ex. Linge,Zetten (DD);
- Waterpieper: 10-12 7 ex. Kaliwaal (Hus,RK), 24-12 3 ex.
 Kaliwaal (DV);
- Witte Kwikstaart: 17-12 3 ex. Zetten (DD), 24-12 1 ex.
 Zetten (DD), 30-12 1 ex. Gennep (Re);

Grote Gele Kwikstaart: 10-12 1 ex. Circul Ooy-polder (Hus,RK),
14-12 1 ex. Elst (DD), 24/25-12 1 ex.
Bruuk en 1 ex. de Horst, Groesbeek (DV),
30-12 1 ex. Niers, Milsbeek (DV,FR);

Klapekster: 13-11 1 ex. Vierlingsbeek (Re), 14-11 1 ex.
Ooy-polder (HM), 12-12 1 ex. Erlecomse polder
(OH), 13-12 1 ex. Groenlanden (OH);

Roodborsttapuit: 23-12 1 ♀/juv. Circul (OH);

Tjiftjaf: 14-11 1 zingend ♂ Gennep (Re);

Baardmannetje: 16-11 10 ex. Groenlanden (OH);

Putter: 13-12 1 ex. Halve Galg (RK), 25-12 2 ex. Duitse Ooy
(DV);

Kruisbek: 6-11 3 ex. NW St.Jansberg (DV,Kortmann);

Spreeuw: 9-12 1 ex. (grotendeels albino) Ooy-polder
(G.Heynen);

Bonte Kraai: 5-12 1 ex. Leuth (HM), 13-12 1 ex. Leuth (RK).

Aldus naar waarheid opgemaakt 17-1-77, de waarneemsecretaris
R.Kwak, van Spaenstraat 16, Nijmegen (voor al Uw waarneem-
formulieren).

NIEUWE LEDEN:

Rob Verhage, Randwijksingel 75, Malden. telefoon 080-580309

Hoge nood door spreeuw

EINDHOVEN — Een spreeuw heeft gisteren „hoge nood” veroorzaakt bij een Eindhovens gezin. De vogel was via een ontluchtingkoker in het toilet terechtgekomen. Omdat de bewoners niet meer naar het toilet

durfden en zelf geen kans zagen de spreeuw te vangen, werd de politie ingeschakeld.

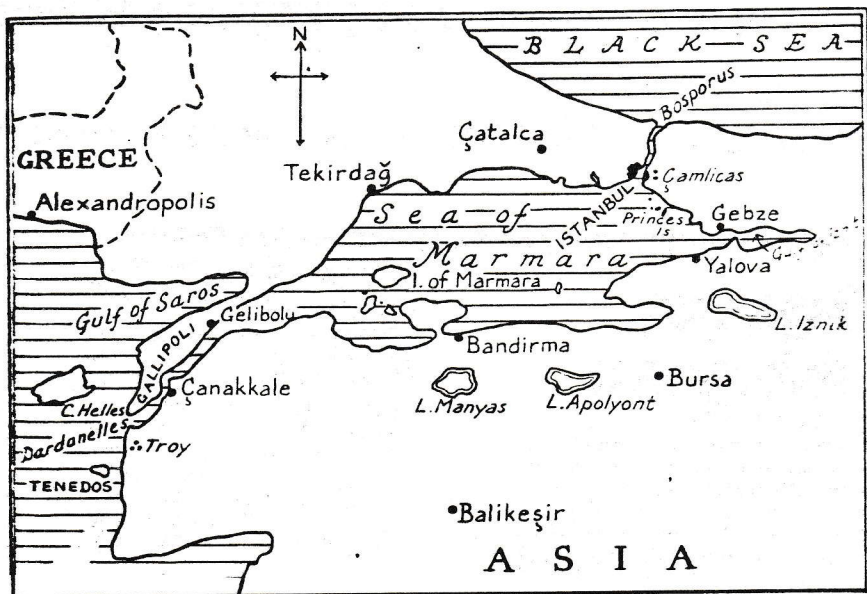
Nadat de vogel de vrijheid had herkrege, moest de politie opnieuw optreden, ditmaal om de huisgenoten uit elkaar te houden. Omdat de nood kennelijk zeer hoog was gestegen, wilde iedereen het eerst van het toilet gebruik maken. Dat dreigde volgens de Eindhovense politiewoordvoerder „uit de hand” te lopen.

VOGELTREK aan de BOSPORUS_sept. '76

INLEIDING

Van 21 t/m 30 september 1976, behalve op 28 september, hebben Gerard Müskens en ik de herfst-vogeltrek aan de Bosporus bij Istanbul bekeken.

Al onze waarnemingen zijn gedaan vanaf de ornithologisch zeer bekende heuvels Buyuk (=Grote) en Kuchuk (=Kleine) Çamlica (225 m. boven zeeniveau), die \pm 3 km. ten oosten van de oude stad van Uskûdar aan het zuid-einde van de Bosporus liggen. Naast interessante broedvogels, zoals Aziatische steenpatrijs, Scharrelaar, Kleine zwartkop, Alpengierzwaluw en "Russische" Kauw (*Corvus monedula soemmeringii*) bieden deze heuvels met hun prachtig uitzicht over de Bosporus en de oude stad van Istanbul uitstekende waarnemingspunten voor de trek. Boven op de Buyuk Çamlica is een Sefa Gazinosu (Café met terras), dat zijn inkomsten krijgt van de vele toeristen en inwoners van Istanbul, die hier komen genieten van het uitzicht en de zuivere, stofvrije lucht.

DE TREK

Bijna al onze waarnemingen behoorden tot de volgende drie typen:

- 1) Nachtelijke trek van zangvogels
- 2) Trek van grote watervogels (reigers o.a.)
- 3) Trek overdag van vogels, die zwevend trekken.

De trek van overdag trekkende zangvogels was zwak, o.a. Belflijster, Roodkeelpieper, Kruisbek en Futter.

NACHTELIJKE TREK VAN ZANGVOGELS

De trekverplaatsingen zelf zijn natuurlijk moeilijk waar te nemen, maar vooral 's morgens kan men op beide heuvels vele tientallen vogels zien die net aangekomen zijn en een plaatsj zoeken om weer op krachten te komen. Naast bekende soorten, die ook in Nederland voorkomen, zoals Grauwe vliegenvanger, Gekraagde Roodstaart, Paapje, Roodborsttapuit, Nachtzwaluw, Blauwborst, Eijftjaf, Tapuit enz. hebben we ook vogels gezien die bijna niet in West-Europa voorkomen, zoals Kleine vliegenvangers.

TREK VAN WATERVOGELS

Hoewel andere auteurs slechts melding maken van geringe trek van reigers, zagen wij op 23 september in totaal 579 reigers (Ardea spp. 378, Blauwe reiger 198, Purpurreiger 3) in V-formaties van 10 tot 130 exemplaren van noord naar zuid hoog over de Bosporus trekken. Dezelfde dag zagen we een groep van 35 Zwarte ibissen en in totaal 3 Pelikanen. Na een dag met veel regen en mist zagen we op 25 september nog eens 25 Blauwe reigers, 3 Pelikanen én 1 Lepelaar.

Al deze soorten broeden in moerassen rond de Zwarte Zee.

Opvallend was dat vrijwel al deze vogels niet zoals de roofvogels en ooievaars de Bosporus van west naar oost overstaken, maar van noord naar zuid bóven het water bleven vliegen.

Niet zichtbaar vanaf de Çamlıca-heuvels zijn de groepen Noordse pijlstormvogels (P. puffinus yelkouan), die laag boven de Bosporus heen en weer vliegen.

TREK VAN "ZWEEF-VOGELS"

Inleiding

Omdat deze vogels zich omhoog laten dragen in thermiek-zuilen, die zich boven zee niet kunnen ontwikkelen, ontstaan bij landengtes zoals bij Istanbul grote concentraties. Dit mag ook verklaren waarom er hier in verhouding tot andere roofvogels zo weinig visarenden, valken en kiekendieven, die minder afhankelijk zijn van zweefvlucht, voorkomen.

Tot nu toe zijn er geen aanwijzingen dat aanzienlijke aantallen niet de Bosporus, maar de Dardanellen oversteken, hier toe zou een oversteek van de Saronische Golf (+ 15 km. breed) nodig zijn (Ballance & Lee 1961).

De meeste vogels trokken over tussen 12.00 en 15.00 uur.

Tellen en Identificatie

De vogels trokken vaak op zo grote afstand voorbij, dat slechts met een telescoop de juiste soort en het juiste aantal bepaald konden worden. Voor de identificatie verwijs ik verder naar het uitstekende boek van Porter & Willis.

Soms, zoals bij de buizerdtrek op 25 september, is de trek zo massaal dat met twee man de exemplaren niet meer geteld kunnen worden.

De Invloed van het Weer

Zuiden-wind drijft de vogels af naar het noorden, waardoor ze vanaf de Camlica-heuvels niet of nauwelijks meer te zien zijn (Porter & Willis 1968).

Op de regenachtige vrijdag 24 september zagen we in totaal 444 trekkende roofvogels en ooievaars, terwijl we er op 23 september 1.264 zagen en er op 25 september naar schatting maar liefst 12.000 voorbij trokken, terwijl op alle drie de dagen de wind uit het noorden kwam.

Systematische Lijst

Het gegeven aantal is het totaal van onze waarnemingen. We hebben waargenomen van 21 september tot en met 30 september van + 10 tot + 17 uur, behalve op 28 september, de beste trekdag van de herfst van 1976, toen we onze terugreis zijn gaan regelen en de oude stad van Istanbul bezichtigd hebben. Enkele gegevens van deze dag hebben we van andere waarnemers overgenomen.

Onze aantallen worden vergeleken met Porter & Willis, die van 14 juli tot en met 8 november 1966 van 7 tot 17 uur geteld hebben. P&W(eind09-66) is het totaal over de dagen dat wij in 1976 geteld hebben; de niet meegetelde dag 28 september was in 1966 een dag met zwakke trek (153 zweefvogels).

	M&T eind09-76	P&W eind09-66	P&W tot.66	Voornaamste trekperiode66
Witte ooievaar	379	73	207.000+	14-08 - 03-09
Zwarte ooievaar	2.794	3.173	6.194	13-09 - 09-10
Ciconia spp.	13	0	0	
Aasgier	0	29	367	09-09 - 15-09
Vale gier	3	31	127	18-10 - 25-10
Monniksgier	0	0	4	Oktober
Keizerarend	0	4	17	
28-09:2				
Steenarend	0	0	1	
Schreeuw-+Bastaardarend	352	2.720	4.309	S:9-09 - 30-09
28-09:±1.000				B: Oktober
Zekere B.: 0				Zekere B: 20
Aquila spp.	50	0	0	
Sperwer+Balkansperwer	205	268	5.224	B:3-09 - 24-09
				S:3-10 - 25-10
Bsp: 2				Bsp: 2.290
Sp : 61				Sp : 208
Dwergarend	18	77	260	10-09 - 09-10
Buizerd	+11.000	7.522	12.949	19-09 - 09-10
28-09:9.000+				
Arendbuizerd	3	0	2	
Rode wouw	0	?	10	
Zwarte wouw	4	159	2.155	14-08 - 25-09
Wespendief	5	10	8.977	18-08 - 10-09
Bruine kiekendief	0	1	4	
Steppenkiekendief	1	0	0	
Grauwe kiekendief	1	0	2	
Circus spp.	2	0	14	
Slangenarend	133	514	1.261	10-09 - 08-10

vervolg	M&T eind09-76	P&W eind09-66	P&W tot.66
Visarend	1	1	3
Boomvalk	17	8	81
Slechtvalk	0	?	3
Lanner valk	0	0	5
Saker valk	0	?	6
Eleonora's valk	0	0	1
Roodpootvalk	7	7	12
Torenvalk/Kleine torenv.	8	10	185
Falco spp.	2	2	33
Ongeident. grote roofv.	302	362	1.111
Kraanvogel	0	9	341
	+		
totaal	<u>+15.000</u>	14.980+	250.783+
28-09	+	<u>+11.000</u>	153
		<u>+26.000</u>	15.133+

Literatuur: Ballance & Lee (1961), Notes on Autumn Migration at the Bosphorus and in the Aegean: Ibis 103a
 Porter & Willis (1968), The Autumn Migration of Soaring Birds at the Bosphorus: Ibis 110
 Porter & Willis, The Flight Identification of European Raptors.

Johan Thissen
 Spoorlaan 22
 Groesbeek

AGENDA

- maandag 14-02 Archiefavond, zie Activiteiten.
- dinsdag 15-02 KNNV: Lezing met dia's door dhr. J.Steenhart
"Vogels van Taiga, Toendra en Fjell"
Wis- en Natuurkunde, zaal N5, 20.00 uur
- zaterdag 19-02 Ganzenexcursie, zie Mourik 1976, nr. 4.
- zondag 20-02 Uilenexcursie, St.Jansberg, 21.00 uur op
parkeerterrein voor Hotel De Plasmolen.
- donderdag 24-02 Algemene Ledenvergadering, zie pagina 1.
- zaterdag 26-02 Excursie Flevoland, zie Activiteiten.
- maandag 28-02 Archiefavond, zie Activiteiten.
- donderdag 03-03 Vogelcursus, zie Activiteiten.
- zaterdag 12-03 Laatste Riviertelling.
- dinsdag 15-03 KNNV: Lezing met dia's door dhr. D.Klevering
"Vogels in wei en drasland"
Wis- en Natuurkunde, zaal N5, 20.00 uur.
- donderdag 17-03 Vogelcursus.
- vrijdag 18-03 Afsluitdatum voor copij voor "DE MOURIK"
3^e jaargang, nr. 2 (Verschijnt begin april).
- zondag 27-03 Vogelexcursie in de Ooy, zie Activiteiten.
- donderdag 31-03 Vogelcursus.
- dinsdag 12-04 KNNV: Lezing met dia's door dhr. J.Pieters
"Vogelvrij of.....vogel, vrij" (Vogelwet)
Wis- en Natuurkunde, zaal N5, 20.00 uur.
- vrijdag 30-04
tot Kamp 't Woold, zie Activiteiten.
- zondag 01-05
- zaterdag 07-05 Excursie Gassel, zie Activiteiten.

IN DIT NUMMER:

Redactioneel	pag. 1
Activiteiten	pag. 2
GIF.	pag. 4
Van de penningmeester	pag. 5
Fenologie-onderzoek	pag. 6
Inventarisatie Blauwe Reiger	pag. 19
Waarnemingen	pag. 21
Vogeltrek aan de Bosporus	pag. 24
Agenda	pag. 29

